

Deelrapportage ontheffing artikel 68 Flora- en faunawet

Ontheffing: Knobbelzwanen (Cygnus Olor)
Periode: 1 april 2014 t/m 31 maart 2015
Zaaknummers: 2009-017685/2009-017686/2009-017687

Foto: N. Bekema

L. Schrauwen
Adjunct secretaris FBE Gelderland
Deventer, 11 juni 2015

Inleiding

Volgens artikel 69 van de Flora-en faunawet (Ff-wet) dient de Faunabeheereenheid Gelderland (FBE) jaarlijks over het gebruik van ontheffingen te rapporteren. Met de onderhavige deelrapportage rapporteren wij over de wijze waarop van de ontheffing 'knobbelzwaan' gedurende het seizoen van 1 april 2014 tot en met 31 maart 2015 gebruik is gemaakt. Rapportages als deze liggen ter inzage bij de provincie en zijn te downloaden vanaf de website: www.faunabeheereenheid.nl/gelderland.

In 2009 hebben Gedeputeerde Staten de 3 voorgangers van FBE Gelderland, zijnde FBE Oost-Gelderland, FBE Veluwe en FBE Rivierenland, ieder van een ontheffing knobbelzwaan voorzien. Op 1 januari 2013 zijn de 3 FBE's gefuseerd tot FBE Gelderland.

Op het moment dat de onderhavige besluiten op 1 oktober 2014 zouden aflopen, was het nieuwe faunabeheerplan (FBP) knobbelzwaan nog in ontwikkeling. Om schade te kunnen blijven bestrijden zijn op 11 september 2014 de besluiten verlengd tot 1 april 2015. Inmiddels zijn ze opnieuw met een jaar verlengd. Dit besluit heeft zaaknummer 2009- 017685.

Doel

Het is bekend dat knobbelzwanen landbouwschade kunnen veroorzaken. Om belangrijke schade te beperken heeft de provincie Gelderland in 2002 de knobbelzwaan op de provinciale vrijstellingslijst geplaatst. Volgens de 'Verordening schadebestrijding diersoorten in Gelderland' is het grondgebruikers toegestaan, direct en zonder tussenkomst van de FBE, knobbelzwanen in WBE-werkgebieden opzettelijk te verontrusten.

Als verontrusten niet afdoende werkt, staat de ontheffing 'knobbelzwaan' toe deze diersoort jaarrond met behulp van het geweer (hagel-of kogelgeweer) te doden en daarmee belangrijke schade aan landbouwgewassen te beperken en te voorkomen. Ook is het verstoren van nesten en het rapen, schudden of oliën van eieren (nestreductie) toegestaan.

Beschikbare machtigingen

Voor de periode van 1 april 2014 tot 1 april 2015 heeft het FBE-bureau via het digitale faunaregistratiesysteem (FRS) de algemene machtiging 'knobbelzwaan' op voorhand naar de WBE's waar deze op betrekking heeft, doorgeschreven. De WBE-secretaris schrijft vervolgens de machtiging door naar de speciaal aangestelde zwanenschutter en zijn vervanger. Zij zijn gerechtigd om in de gehele WBE schade te bestrijden, mits de grondgebruiker hen van een grondgebruikersverklaring heeft voorzien.

Het afschot verloopt dus enkel en alleen door de WBE's aangestelde zwanenschutters. Voor grondgebruikers is het niet mogelijk om middels het faunaschaderegistratiesysteem (FSR) een perceelsgebonden machtiging aan te vragen. Zij dienen bij (dreigende) schade contact met de WBE op te nemen.

Beperkingen en verruimingen

In de voorschriften van de ontheffing 'knobbelzwaan' staat beschreven aan welke voorwaarden moet worden voldaan om afschot te kunnen plegen. Ten aanzien van de Ff-wet bieden de voorschriften geen verruimingen, maar wel beperkingen:

- Het aantal jagers dat van de machtiging gebruik kan maken is beperkt tot maximaal 2 per WBE; de zwanenschutter en zijn vervanger. WBE Noord West Veluwerand heeft gezien de grootte van het werkgebied langs de Veluwerandmeren toestemming om 4 zwanenschutters aan te stellen;
- Broedparen c.q. ouderparen met niet vliegvlugge jongen mogen niet worden gedood;
- Gemengde groepen vogels (met bijv. de kleine zwaan en de wilde zwaan) mogen niet opzettelijk worden verontrust;
- Bij het toepassen van nestreductie dient 1 ei per nest te worden gespaard;
- Voor percelen binnen de begrenzing van Natura-2000 gebieden gelden bepaalde restricties welke in de ontheffing zijn opgesomd*;
- Binnen ganzenfoerageergebieden is van 1 oktober tot 1 april afschot niet toegestaan;
- Het nemen van minimaal twee preventieve maatregelen (een akoestische en een visuele) is verplicht voordat tot afschot kan worden overgegaan.

*In vogelrichtlijngebieden (samen met Habitatrichtlijngebieden ook Natura-2000 gebieden genoemd) is in de winterperiode vergunning van de Natuurbeschermingswet nodig voor het gebruik van het geweer. Een aantal WBE's beschikt sinds de winter van 2014/2015 over een dergelijke vergunning.

Ouderparen met niet vliegvlugge jongen worden met rust gelaten. Foto: T. van der Knaap

Resultaten gebruik machtiging 'knobbelzwanen'

De ontheffing is in 44 Gelderse gemeenten inzetbaar, waardoor alle wildbeheereenheden (WBE) recht op een machtiging hebben (maar die alleen in de genoemde gemeenten kunnen inzetten). Het FBE-bureau heeft alle WBE's via FRS, op een na (WBE De Hoge Veluwe heeft aangegeven er geen behoefte aan te hebben) op voorhand voorzien van een machtiging.

48 WBE's hebben de machtiging ontvangen. 27 WBE's hebben op voorhand 26 machtigingen naar hun zwanenschutters doorgeschreven, 18 WBE's hebben er daadwerkelijk gebruik van gemaakt, wat in lijn ligt met vorig seizoen (16 WBE's), zie onderstaande tabel 1.

Machtigingen op WBE-niveau		
gemachtigde WBE's	ingezet door WBE's	percentage gebruik
48	18	38%

Tabel 1: verhouding toegewezen en geactiveerde machtigingen op WBE-niveau

WBE's zetten alleen de machtiging in als dat nodig is; wanneer er sprake is van (dreigende) belangrijke schade. Op het centrale deel van de Veluwe komen slechts sporadisch knobbelzwanen voor, waardoor de feitelijke inzet daar beperkt is.

Volgens de voorschriften mag iedere WBE de machtiging maximaal aan twee personen doorschrijven. Uit FRS blijkt dat een aantal WBE's meerdere machtigingen heeft verleend, waarbij opgemerkt dient te worden dat soms eenzelfde persoon meerdere machtigingen heeft ontvangen (om de jachthouders formeel toestemming te kunnen laten verlenen), of dat machtigingen niet zijn gebruikt of zijn ingetrokken. Alleen WBE Noord West Veluwerand heeft toestemming meerdere zwanenschutters aan te stellen, maar heeft daar geen gebruik van gemaakt.

De zwanenschutters hebben in een jaar tijd totaal 161 verjaagacties uitgevoerd en in 233 bejaagacties 347 knobbelzwanen bejaagd om vraatschade, verslemping en vervuiling van vrnl. graslanden te voorkomen, zie tabel 2. Per actie zijn gemiddeld 1,5 knobbelzwaan gedood. NB. Om de knobbelzwanen te verjagen is afschot van een of enkele dieren per schadeperceel afdoende. Ten opzichte van het vorige seizoen (2013/2014) zijn er 36 meer knobbelzwanen gedood.

Acties		Afschot
Verjaagd*	bejaagd	aantal
161	233	347

Tabel 2: aantal verjaag-en bejaagacties en het afschotaantal

*onder verjaagacties wordt verstaan: alle preventie maatregelen die knobbelzwanen verstoren en verjagen, maar ook bejaagacties waarbij geen dier is gedood.

Alle gegevens die betrekking hebben op verjaging, bejaging en afschot zijn in bijlage I: 'Overzicht gebruik ontheffing knobbelzwaan 2014-2015' per WBE nader uitgewerkt.

In de winter van 2014 is op last van het Ministerie van Economische zaken jacht, beheer en schadebestrijding met ca. 3 weken gesloten ter voorkoming van verspreiding van de vogelgriep. Het lijkt er op, maar is niet aantoonbaar, dat de sluiting invloed heeft gehad op het afschot. In de deelrapportage knobbelzwaan 2013-2014 is aangegeven dat het zwaartepunt van de inzet lag in het laatste kwartaal van 2013, terwijl dat dit seizoen lag in het eerste kwartaal van 2015. Of het invloed heeft gehad op het schadeniveau valt nog te bezien, de schadecijfers van afgelopen winter zijn nog niet bekend.

Verloop afschot gedurende het seizoen		
kwartaal	periode 2014-2015	aantal
2	1-4 t/m 30-6	72
3	1-7 t/m 30-9	2
4	1-10 t/m 31-12	15
1	1-1 t/m 30-3	259

Tabel 3: verloop afschot per kwartaal (start seizoen op 1 april)

Volgens het SOVON (www.sovon.nl) verblijven hartje winter tenminste 40.000 knobbelzwanen in Nederland. Sinds 2000 stabiliseren de aantallen knobbelzwanen of nemen de aantallen licht af. Het totale aantal van 347 heeft geen negatieve invloed op de gunstige staat van instandhouding van de knobbelzwaan.

Op grond van de ontheffing is het toegestaan nesten te verstoren en eieren te schudden, rapen of met oliën in te smeren om broedsucces te voorkomen. Echter beperken de voorschriften het uitvoeren van deze handelingen door slechts 2 zwanenschutters per WBE toe te staan. Er zijn geen nestreducerende maatregelen geregistreerd.

Het is mogelijk dat binnen een bepaalde WBE geen of weinig nesten aanwezig zijn, terwijl er wel schade wordt veroorzaakt. Daar waar zwanenafschot plaatsvindt, kan het mogelijk zijn dat het zwanen betreft die elders zijn uitgebroed. Verder is het bekend dat zwanen agressief gedrag kunnen vertonen zodra ze op hun nest zitten of jongen hebben. Het benaderen van nesten is daardoor lastig.

Preventieve maatregelen

De machtigingen mogen worden ingezet onder voorwaarde dat minimaal 2 door Bij12-unit Faunafonds aanbevolen maatregelen zijn getroffen, waarvan een akoestisch en een visueel. Deze preventieve maatregelen moeten in ieder geval in het veld aanwezig zijn en op een doelmatige manier in werking zijn gesteld. De grondgebruiker is hiervoor verantwoordelijk.

Uit de rapportages van de WBE's blijkt dat voornamelijk het geweer als akoestisch middel en menselijke aanwezigheid als preventieve maatregelen zijn ingezet. Volgens de ontheffingsvoorwaarden is dit voldoende voor percelen met weide-, hooi-, en graszaad en granen. Andere genomen visuele middelen zijn vlaggen, vogelafweerpistool, schriklint/koord, laserlamp, hond, vlaggen en knalapparaat. Niet iedere WBE heeft de genomen preventieve maatregelen in FRS geregistreerd. Voor de uitwerking per WBE, zie bijlage II.

Faunaschade

Uit de getaxeerde faunaschadecijfers van Bij12-unit Faunafonds (tabel 4) blijkt dat knobbelzwanen de afgelopen 9 jaar voor ca. €70.000 landbouwschade hebben aangericht. De gemiddelde schade (€7.700) is dalende. Schade doet zich hoofdzakelijk voor aan blijvend grasland, andere schades zijn beperkt of incidenteel.

Faunaschade	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014
grasland, blijvend	12.656	14.620	7.163	5.233	8.588	6.357	5.260	919	2.358
grasland, nieuw ingezaaid	2.598	432		756					138
koolzaad						331			
wintergraan	562						1.294		
Totale faunaschade/jaar	15.816	15.052	7.163	5.989	8.588	6.688	6.554	919	2.496

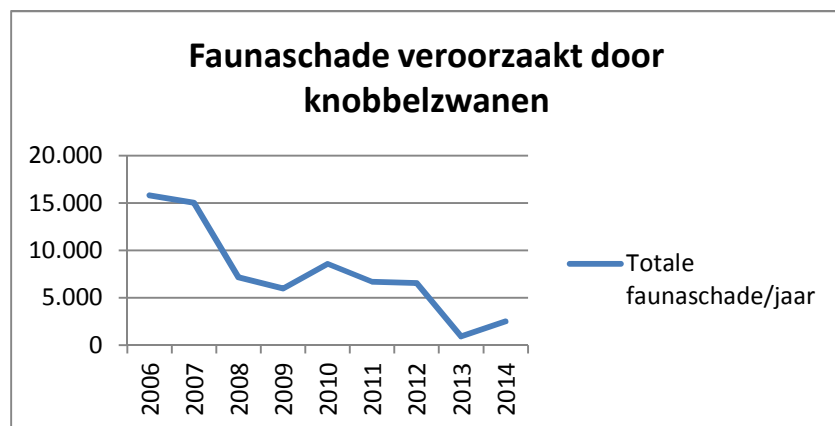
Tabel 4: faunaschade per gewas, per jaar. Bron: Bij12 - unit Faunafonds

In hetzelfde tijdsbestek zijn 261 schademeldingen in opdracht van Bij12-unit Faunafonds door taxatiebureaus getaxeerd. Niet alle schade werd als belangrijke schade ($\geq$ €250) aangemerkt. In het afgelopen jaar zijn 6 schademeldingen getaxeerd, gemiddeld voor €416. Opgemerkt moet worden dat door het invoeren van het behandelbedrag van €300 sinds 1 oktober 2014 een afname werd verwacht van de gemelde en getaxeerde schade. De afname van het aantal meldingen zette zich werkelijk al in 2012 in.

Jaar	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014
aantal	53	46	23	30	47	31	16	9	6

Tabel 5: aantal schademeldingen per jaar. Bron: Bij12- unit Faunafonds

Onderstaande grafiek maakt zichtbaar dat de landbouwschade aanzienlijk is afgenomen.

Grafiek 1: knobbelzwanenschade 2006 t/m 2014

Conclusie

Het aantal WBE's dat actief van de machtiging gebruikt maakt blijft stabiel; dit seizoen 38%, in 2013/2014 34% en in 2012/2013 39%. De WBE's maken enkel gebruik van de machtiging indien er sprake was van (dreigende) belangrijke schade.

De voorwaarde dat maximaal 2 zwanenschutters per WBE mogen worden aangesteld geeft praktische bezwaren in het doorschrijven van de machtiging. De FBE heeft WBE's geadviseerd een speciaal digitaal 'knobbelzwanen' jachtveld ter grootte van de WBE in FRS aan te maken en de zwanenschutter en zijn vervanger als (gemachtigd) jachthouder aan te stellen. Een aantal WBE's heeft dit advies op eigen wijze geïnterpreteerd en een eigen werkwijze ontwikkeld, waardoor het lijkt dat meerdere jagers zwanenafschot hebben gepleegd. Uit navraag bij een aantal WBE's bleek dat er telkens twee zwanenschutters per WBE actief waren.

Grondgebruikers die door de FBE naar de desbetreffende WBE zijn doorverwezen, werden op adequate manier verder geholpen in het bestrijden van (dreigende) schade.

Het aantal gedode knobbelzwanen blijft de afgelopen 3 seizoenen stabiel, zie onderstaande tabel.

Verloop afschot per seizoen	
seizoen	aantal
2012/13	352
2013/14	311
2014/15	347

Tabel 6: verloop afschot per seizoen

Van de mogelijkheid om nestreducerende maatregelen te treffen is geen gebruik gemaakt. Nesten bevinden zich niet altijd in het schadeperceel en zijn ze door het agressieve gedrag van de zwanen moeilijk benaderbaar.

De verantwoordelijkheid van het nemen van preventieve maatregelen om schade te bestrijden ligt bij de grondgebruiker. Over het algemeen worden voldoende maatregelen getroffen, maar niet altijd door de uitvoerder in FRS terug gekoppeld.

Knobbelzwanen veroorzaken de meeste schade aan grasland, de schade en het aantal meldingen neemt af. Het gegeven dat de aantallen knobbelzwanen stabiel zijn, maar dat de schade een dalende lijn vertoont kan meerdere oorzaken hebben. Er kan ook uit worden opgemaakt dat het gebruik van de ontheffing positief heeft bijgedragen aan de gewenste schadebestrijding.

Aanbeveling

Op het moment van schrijven van dit rapport zit het nieuwe FBP knobbelzwaan in de afrondfase. In ons vorige rapportage hebben we aanbevelingen gedaan, welke in dit plan zijn opgenomen. Naar aanleiding van deze rapportage doen wij de volgende nieuwe aanbevelingen:

Veruit de meeste schade wordt veroorzaakt aan grasland (blijvend en pas ingezaaid). De verwachting is dat de stabiele populatie knobbelzwanen in de toekomst schade aan grasland zal blijven veroorzaken en in geringe mate aan andere gewassen. Om de schade op een laag niveau te houden zullen wij op voorhand alleen schadebestrijding op blijvend en pas ingezaaid grasland aanvragen. Bij dreigende belangrijke schade zouden we de mogelijkheid willen krijgen gewassen en gebieden aan de ontheffing toe te kunnen laten voegen.

Voorwaarde 1d. (het binnen 24 uur doorgeven van geactiveerde machtigingen aan de ontheffinghouder) is door het gebruik van het digitale systeem FRS niet meer van toepassing en kan bij het opstellen van de nieuwe ontheffing weggelaten worden.

Het Vogeltrekstation is inmiddels verhuisd. Wij verzoeken het nieuwe adres in de nieuwe op te nemen.

Wij vertrouwen er op hiermee te hebben voldaan aan de rapportageverplichting.